

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ**

**УЛОГА И АКТИВНОСТИ ВОЈСКЕ И ПОЛИЦИЈЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ У ВАНРЕДНИМ
СИТУАЦИЈАМА**

ДИПЛОМСКИ РАД

МЕНТОР:

**др Слађана Јовић,
редовни професор**

КАНДИДАТ:

Славица Дедић

Београд, 2021. године

САДРЖАЈ

УВОД	1
1. ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ	2
1.1. Систем заштите и спасавања	4
1.2. Полиција у ванредном стању	5
1.3. Војска Србије.....	7
2. АНГАЖОВАЊЕ ВОЈСКЕ И ПОЛИЦИЈЕ ТОКОМ ПОПЛАВА	10
2.1. Поплаве у Републици Србији	10
2.2. Поплаве у мају 2014. године	12
2.3. Поплаве у насељу Јаша Томић	14
3. АНГАЖОВАЊЕ ВОЈСКЕ И ПОЛИЦИЈЕ ТОКОМ ЗЕМЉОТРЕСА	16
3.1. Сеизмичка активност на територији Србије	17
3.2. Земљотрес у Краљеву	18
4. ПАНДЕМИЈА КОРОНА ВИРУСА	19
4.1. Пандемија корона вируса у Републици Србији	20
4.2. Војска Србије и пандемија корона вируса	21
4.3. МУП Србије и пандемија корона вируса.....	22
5. ШУМСКИ ПОЖАРИ И КЛИЗИШТА	23
ЗАКЉУЧАК	26
ЛИТЕРАТУРА.....	27

УВОД

Ванредне ситуације су резултат нарушавања нормалних услова живота на некој територији. Узроци ванредних ситуацији су различити и обухватају природне катастрофе, технолошке акциденте, рат и слично. Обавеза читавог друштва је да се предузимају мере којима се спречавају и ублажавају последице ванредних ситуација. Ванредне ситуације су резултат ванредних догађаја.

Ванредни догађаји нарушавају нормалне услове живота на некој територији. Због поремећаја функционисања друштва уводи се ванредно стање односно режим ванредних мера које имају за циљ одражавање функционисања система кроз координисано и ефикасно ангажовање додатних људских и материјалних ресурса. У Републици Србији се у ванредној ситуацији активира систем заштите и спасавања.

Иако се ванредни догађаји разликују по начину и узроку настанка, трајању и интензитету, заједничка карактеристика им је непредвидивост. Последице ванредних догађаја могу бити значајне што често онемогућава адекватан одговор локалних заједница и превазилази њихове капацитете. Ванредни догађаји могу изазвати губитак живота, повреде, угрожавање здравља, материјалну штетуали и индиректне последице које се манифестују као поремећај редовних активности и начина живота у регионима погођеним ванредним догађајима.

Како би се спречиле и ублажиле последице ванредних догађаја, неопходно је ангажовање додатних снага и ресурса погођених заједница. Због тога се уводе посебне мере чији је циљ одржавање континуитета функционисања система и ангажују додатне снаге и ресурси. Додатне снаге које се ангажују током ванредног стања укључују субјекте одбране односно елементе националног система безбедности.

1. ВАНРЕДНЕ СИТУАЦИЈЕ

„Ванредна ситуација је нарушавање нормалних услова живота и рада у објектима или датој територији, изазваних хаваријом, елементарном непогодом, катастрофом, еколошким акцидентом, епидемијом и слично, .. који могу довести до људских и материјалних губитака, нанети штету здрављу људи или природи и окружењу, значајне материјалне губитке и нарушавање живота и рада људи“ (Млађан & Кекић, 2007).

Истраживања показују да раст број и интензитет ванредних догађаја расте у последње две деценије (УСАИД, 2017). Србија је земља са значајним ризиком у могућим природним катастрофама (Тодоров, 2015).

Сектор/опасне и неповољне хидро – метеоролошке појаве	Процена губитака у секторима	
	Срењи годишњи економски губитци у милионима Динара	Средњи годишњи губитци људских живота
Пољопривреда/поплаве	Од 3100 до 8500	Неколико да десетине
Водопривреда/поплаве	Око 1960	-----
Пољопривреда/град, јаке и обилне падавине, јак ветар	Око 7316	Неколико до десетине и то од удара грома
Пољопривреда/ суша, мразеви	Око 40000	Нема губитака
Производња енергије (топлотна енергија)/ екстремно ниске температуре ваздуха	Око 716	Неколико да десетине
Одржавање путева/снег, поледица, залеђивање	Око 3500	-----

Табела 1: Процењене штете у економским секторима изложеним ризику природних катастрофа и губици у људским животима у Републици Србији (Извор: РХМЗ (2017). Штете од природних катастрофа.)

Због обима, интензитета и последица по становништво и материјална добра, често постоји велика несразмера између мера које је потребно предузети за збрињавање лица погођених ванредним ситуацијама и могућности које друштво може да предузме (Ранисављевић & Вудраговић, 2017). Изненадност и непредвидивост ванредних ситуација онемогућавају ефикасну реакцију заједнице и захтевају ангажовање додатних снага и ресурса.

Ванредно стање подразумева и мере којима се обезбеђује непрекидно функционисање критичне инфраструктуре. Критична инфраструктура и основни ресурси обухватају широк опсег различитих средстава и имовине који су неопходни за свакодневно функционисање друштвених, економских, политичких и културних система (Шкоро & Атељевић, 2015). Критичну инфраструктуру чине енергија, комуникације, јавно здравље, транспорт, пољопривреда, и други сектори (Шкоро & Атељевић, 2015). Ради заштите и спасавања лица и имовине у ванредним ситуацијама ангажују се бројни субјекти на националном, регионалном и локалном нивоу.

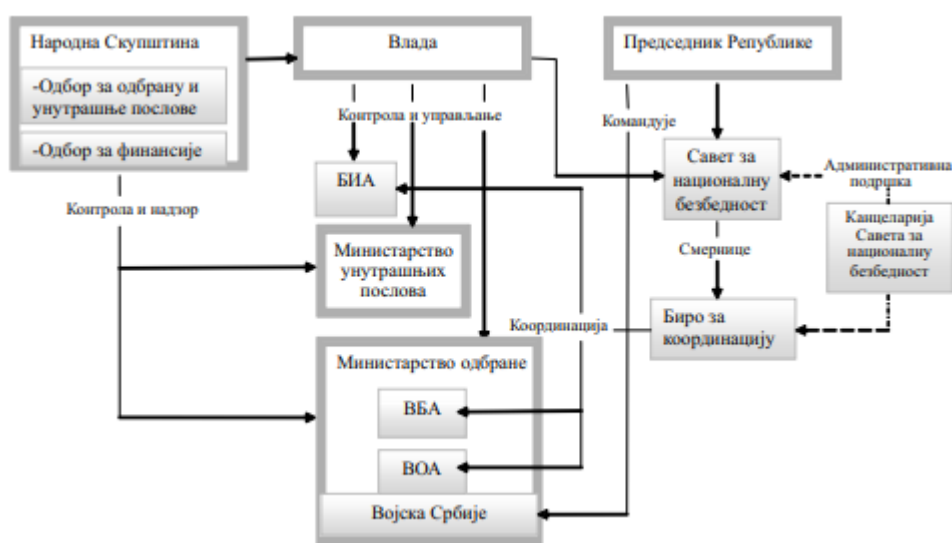
Управљање ванредним ситуацијама захтева координацију активности већег броја субјеката који се укључују у ублажавање последица ванредних догађаја. Управљање ванредним ситуацијама захтева ангажовање додатних људских и материјалних ресурса. Систем управљања у ванредним ситуацијама има за циљ да се губици сведу на најмању меру у најкраћем временском периоду, као и да се отклоне узроци и последице ванредних ситуација (Млађан, Цветковић, & Величковић, 2012).

У Националној стратегији заштите и спасавања у ванредним ситуацијама (2011), истакнуто је да територија Републике Србије износи 88.361 км² са 6.164 насељена места и 7.498.001 становником по попису из 2011. године. На простору Србије је у периоду од 2003. године до 2010. године забележено укупно 175.083 разних догађаја од чега 134.686 пожара и 13.620 техничких интервенција односно спасавања људи у саобраћајним и другим техничко технолошким незгодама, интервенисање и санирање акцидентата са опасним материјама и других незгода (Национална стратегија заштите и спасавања у ванредним ситуацијама, 2011).

Према Стратегији националне безбедности Републике Србије (2019), „национална безбедност Републике Србије јесте објективно стање заштићености њених националних вредности и интереса од свих облика угрожавања, те субјективан осећај безбедности грађана Републике Србије“. Национална безбедност је одговорност система националне безбедности. Систем националне безбедности у ширем смислу чине највиши органи законодавне, извршне и судске власти односно Народна скупштина Републике Србије, председник Републике Србије, Савет за националну безбедност, Влада, судови и тужилаштва (Дуловић, 2014). У ужем смислу, систем националне безбедности чине (Дуловић, 2014):

- систем одбране,
- Министарство унутрашњих послова,
- безбедносно-обавештајни систем и
- привремено формирани органи и координациона тела за поједине кризе.

Систем одбране представља јединствену, структурно уређену целину снага и субјеката одбране, чији је основни циљ заштита интереса Републике Србије од оружаног угрожавања споља. Војска Србије је основни субјект система одбране (Дуловић, 2014).

Слика 1: Систем националне безбедности Републике Србије

Извор: Дуловић, Љ. (2014). Законодавни оквир за ангажовање Војске Србије у ванредним ситуацијама. *Војно дело*, јесен/2014, 208-224.

1.1. Систем заштите и спасавања

У ванредним ситуацијама активира се систем заштите и спасавања. Закон о ванредним ситуацијама (2009) дефинише систем заштите и спасавања као део „система националне безбедности и интегрисани облик управљања и организовања субјеката система заштите и спасавања на спровођењу превентивних и оперативних мера и извршавању задатака заштите и спасавања људи и добара од последица елементарних непогода и других несрећа, укључујући и мере опоравка од тих последица“.

Снаге које се ангажују ради заштите и спасавања лица и имовине у ванредним ситуацијама су (Реаговање у ванредним ситуацијама изазваним катастрофалним поплавама, стручни коментар, 2015):

- штабови за ванредне ситуације,
- јединице цивилне заштите,
- ватрогасно-спасилачке јединице,
- полиција,
- Војска Србије,
- правна лица,
- Црвени крст Србије,
- Горска служба спасавања Србије, и
- удружења која су оспособљена и опремљена за заштиту и спасавање.

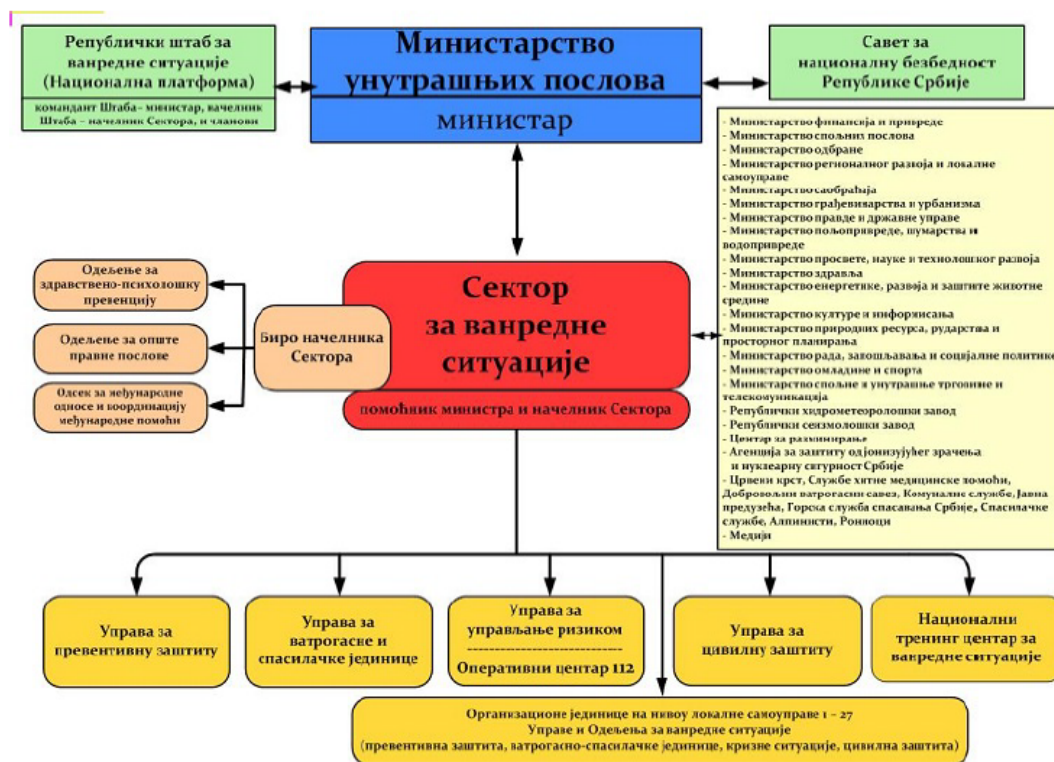
Хитне службе као што су полиција, ватрогасци, жандармерија, хитна помоћ и сличне су због природе свог посла у стању сталне приправности и у могућности су да прве реагују и активирају друге службе и локалну заједницу у целини. Остали учесници се укључују касније по унапред припремљеним плановима у зависности од величине и типа масовне несреће (Гостовић, 2014).

1.2. Полиција у ванредном стању

У условима природних катастрофа полиција се ангажује када нису довољне снаге и средства водопривредних предузећа, специјализоване јединице цивилне заштите за заштиту и спасавање на води и под водом, ватрогасно-спасилачке јединице и остали субјекти у систему заштите и спасавања (Милојковић, 2015).

Полиција, као орган државне власти, има задатак „одржавања јавног реда и поретка у друштву и који је у те сврхе снабдевен законским овлашћењима и потребним средствима, укључујући и средства принуде” (Милосављевић, 1997:56). Задатак полиције да обезбеђује јавни ред и мир, примену и поштовање закона и заштиту људских права. Организациона јединица Министарства унутрашњих послова Републике Србије која је надлежна за послове ванредних ситуација је Сектор за ванредне ситуације (МУП, н.д.).

Сектор за ванредне ситуације обавља различите послове укључујући организовање, планирање, спровођење, контролу мера заштите животне средине, здравља и материјалних добара грађана, и очување услова неопходних за живот у условима ванредних догађаја који проузрокују штету већег обима. Сектор за ванредне ситуације пружа помоћ при отклањању последица проузрокованих ванредним догађајима (Бабић, 2016).

Слика 2: Организациона шема Сектора за ванредне ситуације

Извор: Министарство унутрашњих послова (н.д.). Организациона шема Сектора за ванредне ситуације. <http://presentacije.mup.gov.rs/sektorzazastituispasavanje/orgsema.html>

Сектор за ванредне ситуације се ангажује на пословима успостављања институционалних, организационих и персоналних услова за спровођење заштите и спасавања у ванредним ситуацијама али и предузимања превентивних мера ради ублажавања последица елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа и слично (Бабић, 2016).

У условима када друге снаге и средства система заштите и спасавања нису довољни за заштиту и спасавање људи, материјалних и културних добара и животне

средине од катастрофа изазваних утицајем елементарних непогода и других несрећа, на захтев Сектора за ванредне ситуације, Министарство одбране обезбеђује учешће Војске Србије за пружање помоћи у заштити и спасавању. Када у заштити и спасавању учествују јединице Војске Србије, њима командују њихове надлежне старешине, у складу са одлукама штаба за ванредне ситуације који руководи и координира заштитом и спасавањем.

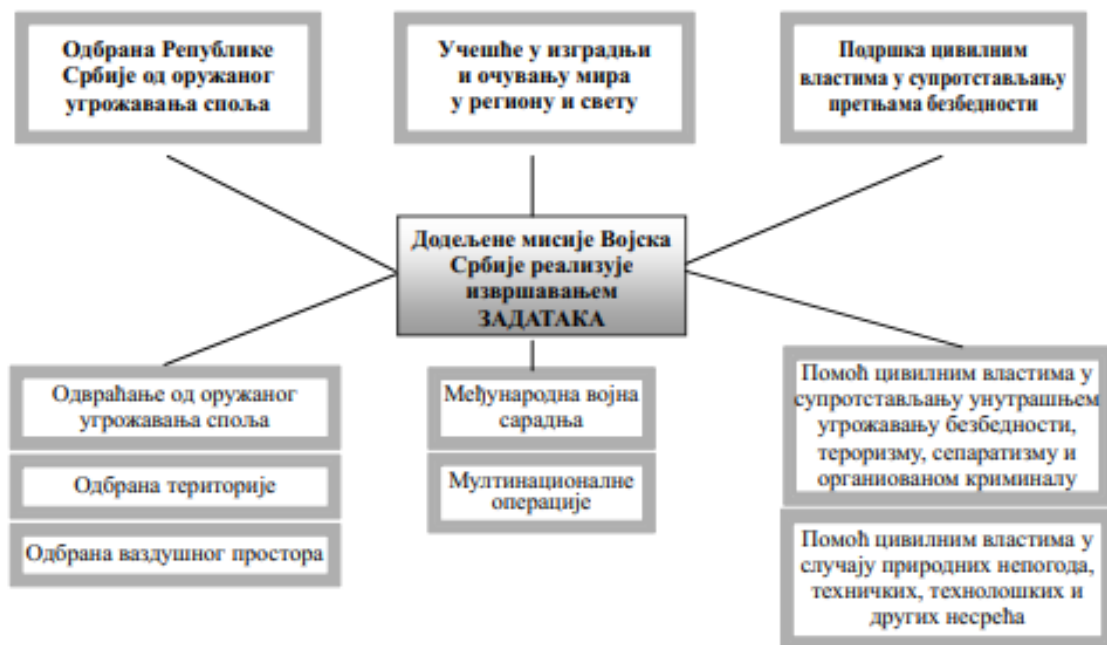
1.3. Војска Србије

Према Закону о одбрани (2007) Војска Србије се између осталог организује у ванредном стању. Војска Србије може се ангажовати у подршци цивилним властима и становништву ради заштите и спасавања људи, материјалних и културних добара од елементарних непогода, техничкотехнолошких несрећа и катастрофа, последица тероризма и других већих несрећа. Војска Србије не развија посебне снаге намењене за пружање подршке цивилним властима, већ ангажује постојеће које, сходно својој основној намени, извршавају ове задатке (Радончић и Цоковић, 2018).

У случају природних и других несрећа већих размера у којима су на одређеној територији угрожени живот и здравље људи и животиња и материјална добра, јединице Војске Србије могу се ангажовати на пружању помоћи становништву. Војска Србије као своју трећу мисију има сарадњу и помоћ цивилним властима када су у питању елементарне непогоде. Јединице Војске Србије сарађују са свим снагама одговорним за ванредне ситуације. Задаци на којима се снаге Војске ангажују су (Јефтић, 2009):

- евакуација становништва;
- транспорт ваздушним, копненим и воденим путем;
- прихват и збрињавање становништва;
- обезбеђење воде, хране и средстава за смештај;
- деконтаминација;
- водоснабдевање;
- санација терена;
- здравствено и ветеринарско збрињавање;
- испумпавање воде;
- инжињеријски радови и војно-полицијски послови.

Цивилно-војна сарадња обухвата све активности координације и сарадње Војске и цивила на терену ради пружања подршке мисији и задацима које извршавају јединице војске (Јефтић, 2009). Цивилно-војна сарадња укључује цивилно становништво, локалне органе власти, владине и невладине организације и друге органе. Цивилно-војна сарадња има за циљ да се успостави сарадња између војних и цивилних представника, на одређеном нивоу и простору, како би се заједничким и координисаним активностима остварили војни и заједнички интереси. Цивилно-војна сарадња повећава безбедност војних снага и цивила, и обезбеђује подршку у остваривању војних циљева (Јефтић, 2009).

Слика 3: Мисија Војске Србије

Извор: Дуловић, Љ. (2014). Законодавни оквир за ангажовање Војске Србије у ванредним ситуацијама. *Војно дело*, јесен/2014, 208-224.

Војска Србије сарађује са цивилним властима у случају елементарних непогода не само када се догоде, већ и у виду превенције штете. У складу са тим Војногеографски институт спроводио је снимање и мапирање терена током 2018. и

2019. године како би се израдиле карте ризика за 74 подручја која су дефинисана као плавна подручја, или за око 9.500 квадратних километара (Security SEE, 2018).

2. АНГАЖОВАЊЕ ВОЈСКЕ И ПОЛИЦИЈЕ ТОКОМ ПОПЛАВА

Хидролошке непогоде су подгрупа природно-елементарних опасности међу којима су и поплаве (Ђорђевић, 2017). Поплава је „природна појава која означава неуобичајено високи водостај у рекама и језерима, због кога се вода из речног корита или језерске завале прелива преко обале те плави околно земљиште“ (Ђорђевић, 2017). Поплаве настају под утицајем више фактора, комбиновањем природних и антропогених утицаја.

2.1. Поплаве у Републици Србији

Површина изложена поплавама у Србији износи 10.968 км², што чини 12,4% територије (Пејчић, 2018). Поплаве у Србији најчешће се јављају крајем пролећа када се услед комбинације отопљеног снега и кише формира поплавни талас, као и у касну јесен коју одликују обилне падавине (Ђорђевић, 2017). Плављења у долини реке Тисе се јављају услед малих падова речног корита, геолошке подлоге и алувијалне равни. Плављења у долини Саве и Дунава су условљене атмосферским падавинама или поплавним таласима који могу настати у притокама. Слив Велике Мораве је угрожен бујичним поплавама (Пејчић, 2018).

Последице поплава су комплексне. Осим директне штете по здравље људи, имовину, инфраструктуру јавља се и индиректна штета чији су ефекти дуготрајнији. На пример, штету пољопривредном земљишту наносе бујичне поплаве, које спирају хранљиве материје па смањују плодност обрадивих површина на дуги рок. Такође, поплаве онемогућавају сетву, бербу, и изазивају труљење усева.

Поплаве могу оштетити зграде, путеве, мостове и другу инфраструктуру. Плавни талас може да однесе делове саобраћајница, да створи клизишта и онемогући саобраћај. Индиректни ефекат је и губитак радних сати, пад продуктивности, стрес, појава болести и друго (Милојковић & Млађан, 2010).

Sava	Kolubara, Toplica, Ribnica	2001	Valjevo, Mionica, Lajkovac, Paštrić
Sava	Sava	2006	Progar, Boljevci
Sava	Kolubara i pritoke	2006	Poljane, Konatice, Draževac, Skela, Ušće
Sava	Pritoke Kolubare Tamnava, Ub, Gračica	2006	Ub i seoska naselja
Sava	Pritoka Kolubare Ljubostinja	2007	Valjevo
Sava	Pritoke Kolubare Tamnava, Ub, Gračica	2009	Ub i seoska naselja
Sava	Barička reka	2010	Barič
Sava	Kolubara i pritoke	2010	Poljane, Konatice, Draževac
Sava	Sava	2014	Sremska Mitrovica, Šabac, Jamena, Morović
Sava	Barička reka	2014	Barič
Sava	Kolubara i pritoke	2014	Valjevo, Obrenovac, Kolubarski rudarski basen
Sava	Pritoke Kolubare Tamnava, Ub, Gračica	2014	Ub i seoska naselja
Dunav	Tamiš	2000	Šurjan, Boka, Konak
Dunav	Tamiš	2005	Jaša Tomić, Busenje, Međa
Dunav	Pek	2005	Neresnica
Dunav	Dunav	2006	Golubac
Dunav	Dunav i pritoke Ralja, Konjska, Jezava	2006	Smederevo, Saraorci, Šalinac, Kulič, Ralja, Kolari
Dunav	Dunav i pritoke Bolečica, Gročica, Ralja	2006	Grocka, Ritopek, Vinča
Dunav	Dunav	2006	Batajnica, Ugrinovci, Zemun Polje, Altina,
Dunav	Dunav	2006	Stari Slankamen, Beška, Krčedin, Čortanovci
Dunav	Dunav	2006	Beočin, Čerević, Rakovac, Banoštor, Susek
Dunav	Mlava	2006	Maljurevac, Bradarac, Kostolac
Dunav	Beli i Crni Timok	2010	Deo Zaječara i seoska naselja
Dunav	Bujične pritoke Dunava	2014	Kladovo, Tekija
Dunav	Mlava	2014	Petrovac na Mlavi, Kostolac
Južna Morava	Veternica	1975	Leskovac i seoska naselja
Južna Morava	Pusta reka	1976	Bojnik i seoska naselja
Južna Morava	Jablanica i Šumanka	1986	seoska naselja pored vodotoka
Južna Morava	Vlasina	1988	Vlasotince i seoska naselja
Južna Morava	Toplica	2005	Žitorađa i seoska naselja
Južna Morava	Veternica	2007	Leskovac i seoska naselja
Južna Morava	Pusta reka	2007	Bojnik i seoska naselja
Južna Morava	Nišava	2007	Pirot i seoska naselja
Južna Morava	Moravica	2010	seoska naselja

Табела 2: Регистроване поплаве на територији Републике Србије

Извор: Петковић, С., Петковић, С. & Костадинов, С. (2015). Обезбеђивање континуитета пословања у случају опасности од природних катастрофа: Водич за мала и средња предузећа. Београд: Унија послодаваца Србије.

Урађена је процена угрожености територије Републике Србије од поплава и клизања терена, и на основу расположивих статистичких података урађена је карта ризика од елементарних непогода као што су шумски пожари, поплаве, клизишта и земљотреси (Радончић и Цоковић, 2018). Процењује се да је само штета од поплава и суша у Србији од 2000. године око пет милијарди евра (Security SEE, 2018).

Догађај	Број догађаја	Смртни случајеви	Број повређених	Број несталих	Број уништених кућа	Број оштећених кућа	Директно погођено становништво	Штета (УС\$)
Бујичне поплаве	6	2	2			50	188	85
Поплаве	377	30	384	2	1760	48460	40208	224283
Укупан број догађаја	343	32	386	2	1760	48510	40396	224368

Табела 3: Последице поплава и бујичних поплава у Србији у периоду 1980-2017.

Извор: UNDRR. (н.д.). DesInventar Sendai. Преузето 3.9.2020. са

<https://www.desinventar.net/DesInventar/profiletab.jsp?countrycode=srb&continue=y>

2.2. Поплаве у мају 2014. године

Услед неуобичајено јаких киша у мају 2014. године, Србија је била погођена најтежим поплавама у протеклих 120 година. Економска штета од поплава 2014. године процењена је на око 1,7 милијарди евра (Пејчић, 2018). За санацију и обнову инфраструктуре било је потребно 412 милиона евра (Пејчић, 2018).

Поплаве су погодиле око 1,6 милиона људи који живе у 38 општина и градова који су смештени углавном у централној и западној Србији, а два града, односно 22% укупног становништва (Бјелић & Лазаревић, 2016). Услед поплава око 32.000 људи је евакуисано из својих домова а 51 особа је изгубила живот (Пејчић, 2018). Највише су погођени сектори производње, социјалне услуге, и инфраструктура (Бјелић & Лазаревић, 2016). Мање од 2,5% укупне штете и губитка било је осигурано (Бјелић & Лазаревић, 2016).

Влада Републике Србије је 15. маја прогласила ванредно стање на читавој територији земље. Основани су Кризни штаб за поплаве у оквиру Сектора за ванредне ситуације и кризни центри у свакој од погођених општина, области и градова (УН Србија, 2014). Снаге Војске Србије су ангажоване од 15. маја и то:

- у Ваљеву и Горњем Милановцу на ојачавању насипа,
- у Осечини, Лозници, Пожеги, Гроцкој и Дољевцу на евакуацији,
- у Коцељеву на испумпавању воде и евакуацији,

- у Љубовији на испумпавању воде,
- у Шапцу и Чачку на евакуацији, ојачавању насипа и испумпавању воде.

За време трајања ванредне ситуације, Војска Србије је ангажована на укупно око 50 локација у 11 округа, у граду Београду. Послови на којима је ангажована Војска Србије обухватили су:

- евакуацију становништва копненим и ваздушним путем,
- прихват и збрињавање угрожених лица,
- допрему воде, хране и интендантских средстава становништву у угроженим подручјима,
- инжињеријске радове на изградњи и ојачавању насипа,
- постављање мостних прелаза
- биолошку деконтаминацију,
- ветеринарски надзор,
- водоснабдевање,
- санацију клизишта,
- испумпавање воде,
- војно-полицијске послове.

Током трајања ванредног стања остварено је 10.949 дневних ангажовања припадника Министарства одбране и Војске Србије, односно просечно дневно ангажовање је било 912 лица (Влада Србије, 2014).

Припадници полиције извршавају задатке усмерене на безбедносну заштиту живота и имовине грађана и кроз спасавање и евакуацију из поплавлених објеката и подручја, пружање прве помоћи, доставу хране, воде, лекова и средстава за личну хигијену грађанима у поплавленим подручјима, утврђивање постојеће и подизање нове заштитне инфраструктуре дуж речних токова, обезбеђење територије и објеката након извршене евакуације ради спречавања извршења кривичних дела и друге посебне безбедносне задатке (Милојковић, 2015).

Сектор за ванредне ситуације МУП-а, као главни субјект заштите и спасавања у Србији, на угрожена подручја упутио је следеће јединице из свог састава (Влада Србије, 2014):

- ватрогасно-спасилачке јединице,
- шест специјалистичких тимова за спасавање у поплавама,
- два тима специјализованих јединица цивилне заштите за заштиту и спасавање на води и под водом,
- тим за неексплодирана убојна средства.

Дирекција полиције ангажовала је (Влада Србије, 2014):

- Жандармерију,
- Специјалну антитерористичку јединицу,
- Противтерористичку јединицу,
- Управу полиције,
- Управу саобраћајне полиције,
- Управу криминалистичке полиције,
- Хеликоптерску јединицу и
- 500 студената добровољаца Криминалистичко-полицијске академије и добровољце из редова полазника Центра за основну полицијску обуку у Сремској Каменици.

У просеку је дневно је ангажовано 7.300 припадника Министарства унутрашњих послова (Влада Србије, 2014).

2.3. Поплаве у насељу Јаша Томић

Током априла и маја 2005. године, обилне кише узроковале су поплаве великих размера у Румунији и Србији. Општина Сечањ у северној Војводини, гранична општина са Румунијом, и место Јаша Томић, претрпели су велику материјалну штету. У месту Јаша Томић је од 653 кућа, 359 је потпуно уништено, 283 делимично, а само 8 кућа је без оштећења. У болници у месту Јаша Томић, као и у другим важнијим објектима, вода се задржала и до 30 дана (Мајдин, 2005).

Током поплаве угинуло је око 2.400 грла стоке, а причињена материјална штета процењена је на 22,1 милиона динара. Евакуисано је 2000 становника, прекинуто је снабдевање електричном енергијом, као и гасом, вода из месног водовода није била за пиће ни за техничку употребу, а септичке јаме су се излиле. Гарнизон Војске у Зрењанину је обезбедио привремени смештај мештанима Јаше Томића, а за све

становнике поплављеног подручја организовано је снабдевање водом за пиће, хлебом и другим животним намирницама. За организацију пружања помоћи формиран је кризни штаб у општини Сечањ (Мајдин, 2005).

3. АНГАЖОВАЊЕ ВОЈСКЕ И ПОЛИЦИЈЕ ТОКОМ ЗЕМЉОТРЕСА

Земљотреси су изненадни поремећаји у Земљи, који се манифестују као потреси и вибрације у литосфери ина њеној површини (Томић, Милићевић и Шаљић, 2018). Примарни ефекти земљотреса као што су рушење зграда, пуцање мостова, пуцање путева, разбијање стакала и друго узрочници су бројних повреда и губитка људских живота. Секундарни ефекти земљотреса као што су на пример раседање тла или клизишта, могу довести до пуцања цеви за гас и воду, рушења далековода, пожара, поплава, експлозија од гасова и друго, што такође угрожава људске животе (Министарство унутрашњих послова Републике Србије, н.д.).

Stepen jačine	Opis	Posledice zemljotresa	Učestanost ponavljanja
manji od 2	Mikro	Veoma mali, neosetni potresi	Oko 8 000 puta dnevno
2.0 – 2.9	Mali	Neosetni, ali ih instrumenti zabeležavaju	Oko 1 000 puta dnevno
3.0 – 3.9		Osetni, ali ne izazivaju štetu	Oko 49 000 puta dnevno
4.0 – 4.9	Vrlo lak	Primetni potresi u unutrašnjosti objekata, ali nema značajne štete	Oko 6 200 puta godišnje
5.0 – 5.9	Umeren	Može izazvati veliku štetu na loše projektovanim objektima. U najgorem slučaju izazivaju malu štetu na dobro projektovanim objektima	Oko 800 puta godišnje
6.0 – 6.9	Prilično jak	Može izazvati štetu u krugu od 160 km u naseljenim područjima	Oko 120 puta godišnje
7.0 – 7.9	Jak	Može izazvati ozbiljnu štetu u velikim područjima	Oko 18 puta godišnje
8.0 – 8.9	Vrlo jak	Može izazvati ozbiljnu štetu u područjima udaljenim i po nekoliko stotina kilometara	Jednom godišnje
9.0 – 9.9		Razarajući u područjima udaljenim i po nekoliko hiljadara kilometara	Jednom u 20 godina
Veći od 10	Razoran	Nikada zabeležen; U slučaju ovakvog zemljotresa očekivala bi se ogromna šteta na veoma velikim područjima	Ekstremno retko, do sada nije zabeležen

Слика 4: Рихтерова скала

Извор:<https://www.slideserve.com/fruma/predavanje-2-zemljotresi>

Изложеност становништва проистиче у највећој мери из опасности тешких оштећења и рушења објеката. На глобалном нивоу око 25 % смртних случајева од земљотреса настаје услед структурних оштећења елемената објеката односно падања преградних зидова, стакала, кровних елемената, држача завеса и другог (Министарство

унутрашњих послова Републике Србије, н.д.). Земљотреси могу угрозити путну инфраструктуру путем лома тла, одрона или самог раседања на месту пута (Министарство унутрашњих послова Републике Србије, н.д.). Примарни циљ заштите од земљотреса је очување људских живота (Министарство унутрашњих послова Републике Србије, н.д.).

3.1. Сеизмичка активност на територији Србије

Србија није простор високе сеизмичке активности, али се у њој дешавају земљотреси чија магнитуда достиже 5,8 јединица Рихтерове скале. Србија се налази у сеизмички активном подручју, у рубном делу Средоземно-трансзијске сеизмичке зоне односно на самој ивици плоче што значи да земљотреси у Србији по сеизмолозима не могу бити јачи од 6,2 до 6,3 по Рихтеру (Ковачевић, 2009).

Сеизмичка активност се испољила на простору Србије догађањем преко 400 умерених и јаких земљотреса (Министарство унутрашњих послова Републике Србије, н.д.). Око 180 земљотреса са епицентром у Србији и ближем окружењу су поред материјалне штете на територији Србије за последицу имали и губитке живота (Министарство унутрашњих послова Републике Србије, н.д.).

На основу података регистровања земљотреса у последњих сто година, шест најјачих земљотреса који су се догодили у Србији су (Петковић, Петковић & Костадинов, 2015):

- Урошевац, 1921. године, јачина 5,7 степени по Рихтеровој скали
- Лазаревац, 1922. године, јачина 6,1 степени по Рихтеровој скали
- Рудник, 1927. године, јачина 6,0 степени по Рихтеровој скали
- Копаоник, 1980. године, јачина 5,8 степени по Рихтеровој скали
- Мионица, 1998. године, јачина 5,7 степени по Рихтеровој скали
- Краљево, 2010. године, јачина 5,4 степени по Рихтеровој скали.

година	месец	дан	сат	мин	Lat, N	Lon, E	h, km	Ml	I, EMS98	Епицентрално подручје	Погинулих
1893	4	8	13	47	44.107	21.292	8	5.8	8.5	Свилајнац	3
1927	5	15	2	47	44.168	20.529	9	5.9	8.5	Горњи Милановац	7
2002	4	24	10	51	42.412	21.555	9	5.2	7.5	Гњалане	1
2010	11	3	0	56	43.755	20.734	12	5.5	7.5	Краљево	2

Табела 4. Земљотреси на територији Србије са људским губицима

Извор: Министарство унутрашњих послова Републике Србије (н.д.). Процена ризика од катастрофа у Републици Србији. Преузето 5.9.2020. године са <http://prezentacije.mup.gov.rs/svs/HTML/licence/Procena%20rizika%20od%20katastrofa%20u%20RS.pdf>

3.2. Земљотрес у Краљеву

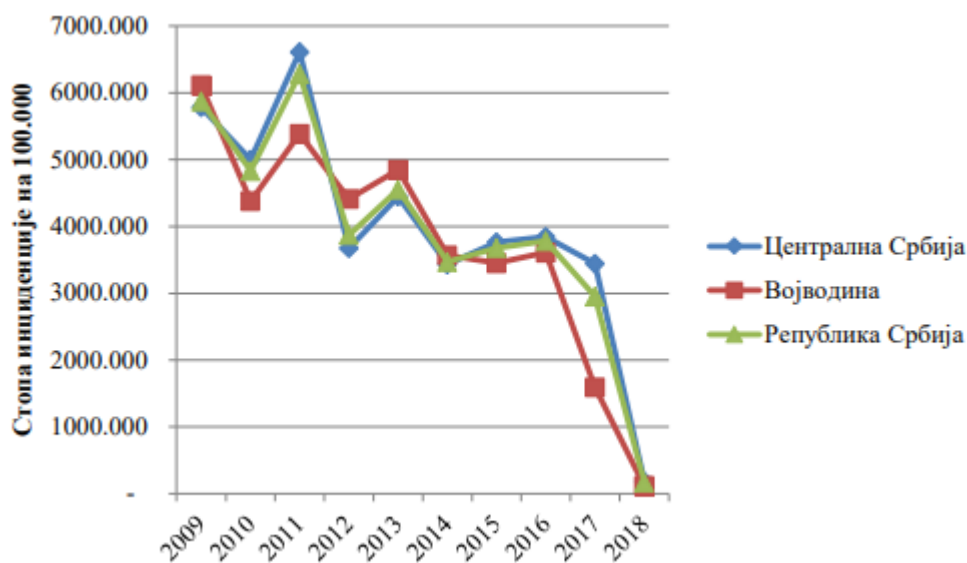
Краљево је 3. новембра 2010. погодио земљотрес јачине 5,4 степена Рихтерове скале, који је оштетио 15.333 куће и 211 више породичних стамбених зграда (Републички сеизмолошки завод, 2010). У Краљеву и околини проглашена је ванредна ситуација због последица земљотреса у којем су погинуле две а повређено око 180 особа и начињена велика материјална штета (Пејчић, 2018). Последице земљотреса осетило је око 80.000 људи (Пејчић, 2018). Материјална штета је износила преко 100 милиона евра, док је проценат осигураних штета око 2 % (Пејчић, 2018).

У отклањању последица земљотреса у Краљеву учествовало је 933 припадника Војске Србије. Петнаест екипа је ангажовано на рашчишћавању шута на кућама. Завод за јавно здравље пресељен је на безбедну локацију а Војска Србије је помогла у превозу грађевинског материјала, превозу и подели пакета хуманитарне помоћи, и снабдевању водом из цистерни (Војска Србије, 2010).

4. ПАНДЕМИЈА КОРОНА ВИРУСА

Према Нацрту Стратегије националне безбедности Републике Србије (2017), међу безбедносним изазовима, ризицима и претњама су и епидемије и пандемије заразних болести. Епидемије и пандемије заразних болести могу угрозити становништво Републике Србије и носе ризик за настанак тежих економских и друштвених последица. Епидемије заразних болести могу узроковати и повећање броја оболелих са компликацијама, појаву тешких клиничких облика заразних болести и смрти (Нацрт Стратегије националне безбедности Републике Србије, 2017).

У Републици Србији, у 2018. години, од последица акутних заразних болести умрло је 128 лица. Стопа морталитета је износила 1,82/100.000, што је двоструко нижа вредност него 2017. године (Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, 2018).

Слика 5: Кретање стопа инциденције заразних болести, Србија, 2009–2018.

Извор: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ (2018).

Извештај о заразним болестима у Републици Србији за 2018. годину. Преузето

4.9.2020. године са

<http://www.batut.org.rs/download/izvestaji/GodisnjiIzvestajOZaraznimBolestima2018.pdf>

4.1. Пандемија корона вируса у Републици Србији

Светска здравствена организација је 12. јануара 2020. године потврдила да је узрочник респираторне инфекције забележене код одређене групе пацијената у Вухану, Кина, нови корона вирус касније назван Ковид–19. Глобално ширење вируса је 11. марта проглашено светском пандемијом. Након регистровања првог случаја заразе корона вирусом у Србији 6. марта 2020. године, 15. марта је проглашено ванредно стање које је трајало све до 6. маја 2020. године (ОЕБС, 2020). Рестриктивне мере кретања грађана су уведене како би се заштитио здравствени систем (Бановић & Стекић, 2020). Здравствени систем је угрожен јер, као ниједан у свету, није по својим капацитетима димензионисан тако да у неколико недеља прихвати више десетина хиљада оболелих само од једног обољења (Прашчевић, 2020).

Слика 6: Кретање броја заражених у Републици Србији

Извор: СЗО (2020). Coronavirus disease (COVID-19) Weekly Epidemiological Update and Weekly Operational Update. Преузето са <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports>

Број смртних случајева услед последица изазваних корона вирусом у септембру 2020. године у Србији је више од 700. Пандемија ће имати краткорочне и дугорочне макроекономске ефекте. Макроекономски трошкови и губици изазвани пандемијом односе се на губитак бруто домаћег производа у земљама погођеним епидемијом, раст стопе незапослености у њима, и погоршање других макроекономских величина што ће негативно утицати на економски раст (Прашчевић, 2020). Светска банка је у априлу

месецу прогнозирала да ће се Србија, као и готово све земље погођене пандемијом, суочити са акутном економском рецесијом (Светска Банка, 2020).

Ради сузбијања и спречавања ширења заразне болести Ковид-19 и заштите становништва од болести, за време ванредног стања забрањено је кретање на јавним местима, односно ван станова, просторија и објеката за становање у стамбеним зградама и изван домаћинства односно окућница (Уредба о мерама за време ванредног стања, 2020).

4.2. Војска Србије и пандемија корона вируса

Проглашењем ванредног стања стекли су се услови да председник Републике, као врховни командант оружаних снага, ангажује Војску Србије да пружи подршку цивилним властима (Ејдус, 2020). Међу задацима и обавезама Војска Србије били су (Војска Србије, 2020):

- обезбеђење и контрола различитих објеката, на првом месту здравствених установа, затим прихватних и центара за азил, и установа социјалне заштите.
- пружање подршке Министарству унутрашњих послова на обезбеђењу и контроли 18 граничних прелаза,
- дезинфекција објеката и јавних површина,
- припрема објеката.

У просеку је дневно ангажовано више од 1.500 припадника Војске Србије. Припадници Војске Србије обезбеђивали су 51 здравствену установу у 24 града и општине у Србији, 20 прихватних и центара за азил у којима је смештено више од 8.000 миграната (Војска Србије, 2020). Припремљено је 9 објеката у 5 градова са укупно 5.122 кревета. Поред тога, Војска Србије је поставила 18 објеката за здравствени надзор српских држављана пристиглих из иностранства. Војска Србије је обезбеђивала све привремене болнице и вршила њихову спољну дезинфекцију (Војска Србије, 2020).

Припадници Војске су учествовали у обезбеђењу објеката за здравствени надзор повратника из иностранства у Београду, Кладову и на Златибору и вршили непрекидну биолошку дезинфекцију људи и покретних ствари. Током трајања епидемије је обављен транспорт 35.000 лица и 22.000 тона различитог терета, уз ангажовање више

од 2000 возила, која су на реализацији ових задатака прешла око 800.000 километара (Војска Србије, 2020). Припадници Јединица атомско-биолошко-хемијске одбране Војске Србије дезинфиковали су укупно око 48 хектара, 1.290 објеката, 4.150 километара путева и 7.500 људи (Војска Србије, 2020).

4.3. МУП Србије и пандемија корона вируса

Током ванредног стања рад припадника полиције је измењен у складу са актима усвојеним током ванредног стања, и усмерен ка контроли поштовања мера прописаних од стране Владе Србије. Највећи део послова које је обављала полиција односили су се на контролу кућног карантина, патролирање, обезбеђивање поштовања забране кретања у одређеном временском периоду на јавним местима и очување јавног реда и мира (Бановић & Стекић, 2020).

Главни посао полиције током ванредног стања био је да се стара о поштовању рестриктивних мера ограничења и забране кретања и окупљања, здравственог надзора и карантина, те да издаје дозволе за кретање током полицијског часа. Полиција је евидентирала преко 7.800 прекршилаца полицијског часа. Министарство унутрашњих послова Републике Србије отворило је посебну емаил адресу и телефонску линију на којима грађани и грађанке могу добити све информације из надлежности Министарства везане за актуелну ситуацију у вези са епидемијом корона вируса (Београдски центар за безбедносну политику, 2020).

Полиција је интервенисала због непоступања по здравственим прописима за време епидемије. Полиција јепо налогу надлежних тужилаштава подносила кривичне пријаве због непоштовања мера самоизолације (Бановић & Стекић, 2020).

5. ШУМСКИ ПОЖАРИ И КЛИЗИШТА

Клизиште је резултат процеса клизања дела терена (NatRisk, 2018). Процењује се да је око 25 % територије Републике Србије захваћено клизиштима и одронима (Петковић, Петковић & Костадинов, 2015).

Слика 7: Мапа познатијих клизишта у Србији

Извор: Петковић, С., Петковић, С. & Костадинов, С. (2015). Обезбеђивање континуитета пословања у случају опасности од природних катастрофа: Водич за мала и средња предузећа. Београд: Унија послодаваца Србије.

Инжињерија Војске Србије се ангажује на санацији речних корита, поправци и уређењу оштећених путева, изградњи и реконструкцији бедема око плавних река, и заустављању и насипању клизишта.

Шумски пожари за кратко време могу да причине велике штете. Штете од шумских пожара могу бити директне и индиректне. Директне штете се односе на вредност изгореле дрвне масе и осталог изгорелог материјала. Индиректне штете од шумских пожара су највеће и оне обухватају штете од изгубљене добити и еколошке штете. Шумски пожари мењају пејзаж уништавају структуру и производне способности земљишта надужи рок. Земљиште постаје подложно процесима ерозије (Петковић, Петковић & Костадинов, 2015). Према степену угрожености од пожара, шуме се разврставају у 6 категорија, при чему су најугорженије шуме у прве две категорије.

У Србији је укупна површина шума по категоријама (Петковић, Петковић & Костадинов, 2015):

- Први степен угрожености - 84146 хектара или 9,91% укупне површине под шумама.
- Други степен угрожености - 55388 хектара или 6,52% укупне површине под шумама.
- Трећи степен угрожености - 22302 хектара или 2,63% укупне површине под шумама.
- Четврти степен угрожености - 55388 хектара или 6,52% укупне површине под шумама.
- Пети степен угрожености - 139288 хектара или 42,6% укупне површине под шумама.
- Шести степен угрожености 186386 хектара или 21,95% укупне површине под шумама.

Широм Србије је 2012. године регистровано 246 пожара (Новости, 2012). Штета од пожара у Србији у 2012. години износила је 50 милиона евра, а у пожарима је погинуло 16 и повређено 79 људи (Блиц, 2012). Припадници Војске Србије распоређени у гарнизону Ваљево учествовали су заједно са ватрогасно-спасилачким јединицама, Жандармеријом и оперативним тимом Сектора за ванредне ситуације МУП-а Србије у гашењу пожара (Војска Србије, 2012).

Приликом гашења пожара код Кладова 2017. године ангажовани су припадници 98. ваздухопловне бригаде а на захтев Сектора за ванредне ситуације. Хеликоптери су

избацили осам водених бомби са више од 16000 литара воде (Данас, 2017). На подручју Старе планине, у близини Трговишта и Врања, пожаром је 2017. године захваћено око 500 хектара. На гашењу пожара је ангажовано око 200 ватрогасаца са 29 возилаи 50 припадника специјалне полицијске јединице Жандармерије. На територији општине Врање је проглашена ванредна ситуација. С обзиром да су области захваћене пожаром тешко приступачни терени са ниским растињем, МУП-а Србије је ангажовао три хеликоптера (Зорић & Вучковић, 2019).

ЗАКЉУЧАК

Већи број екстремних временских догађаја и већа опасност од појаве техничко-технолошких удеса наметнуле су потребу за ангажовањем свих расположивих ресурса у превенцији, одговору на ванредне ситуације и санирању последица ванредних ситуација узрокованих елементарним непогодама и техничко-технолошким несрећама. У Србији, најчешће природне катастрофе су полаве, суше, клизишта, пожари и земљотреси.

Поплаве су највећа и најчешћа природна опасност на територији Србије. Република Србија се не убраја у просторе са великом сеизмичком активношћу, али су на њеној територији ипак забележени земљотреси чија магнитуда достиже 6,1 степен Рихтерове скале који често могу бити рушилачки. Клизиштима је изложена четвртина територије земље.

Током ванредног стања а у зависности од карактера опасности која је узрок ванредног стања, ангажују се одговарајуће снаге Војске Србије и Министарства унутрашњих послова. Током поплава у Србији Војска Србије је ангажована у евакуацији грађана, санацији терена, превозу, постављању прелаза, извлачењу воде и другим задацима. У спречавању ширења и обуздавању пожара ангажују се ваздухопловне јединице Војске Србије и хеликоптери Министарства унутрашњих послова.

Војска Србије пружа помоћ грађанима на територијама погођеним земљотресом рашчишћавањем терена, превозом грађевинског и другог материјала, збрињавањем и спасавањем грађана. За време мера ограничења кретања у циљу спречавања ширења корона вируса Војска Србије је обезбеђивала, постављала и дезинфиковала објекте, док су припадници Министарства унутрашњих послова били задужени за контролу поштовања мера Владе.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бабић, Б. (2016). Заштита и спасавање у Републици Србији. *Војно дело*, 5/2016. 101-115.
2. Бановић, Б. & Стекић, Н. (2020). Адаптабилност сектора безбедности на атипична испољавања безбедносних појава: епидемија корона вируса у Републици Србији. *Култура полиса*, XVII (2020), 85-96
3. Београдски центар за безбедносну политику (2020). Рад полиције. Преузето 4.9.2020. године са <http://hrcvr.org/rad-policije/>
4. Бијелић, М. & Лазаревић, М. (2015). Финансијски аспекти елементарних непогода: студија случаја поплаве у Србији 2014. Београд: Канцеларија Програма Уједињених нација за развој (УНДП) у Србији.
5. Блиц (2012). Овогодишња штета од пожара у Србији 50 милиона евра. Преузето 3.9.2020. године са <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/ovogodisnja-steta-od-pozara-u-srbiji-50-miliona-evra/nsdv4t9>
6. Влада Србије (2014). Извештај о елементарној непогоди – поплави која је задесила Републику Србију и мерама које су предузете ради спасавања становништва и одбране угрожених места од поплава. Преузето 3.9.2020. са: http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/akta_procedura/2014/2220-14.pdf
7. Војска Србије (2010). Начелник Генералштаба Војске Србије обишао јединице у гарнизону Краљево. Преузето 4.9.2020. године са http://www.vs.rs/sr_lat/vesti/FE79BE0C492C102EB68C000C29270931/nacelnik-generalstaba-vojske-srbije-obisao-jedinice-u-garnizonu-kraljevo
8. Војска Србије (2012). Помоћ Војске у гашењу пожара на Тари. Преузето 3.9.2020. године са http://www.vs.rs/sr_lat/vesti/CD61D6A0498A10308D2F000C29270931/pomoc-vojske-u-gasnju-pozara-na-tari
9. Војска Србије (2020). Министарство одбране и Војска Србије у борби против вируса корона: Војска Србије најбоља кад је најтеже. Преузето 4.9.2020. године са

http://www.odbrana.mod.gov.rs/grab_file.php?id_clanka=9100&redni_broj=336&putanja=Odbrana336-SpecijalniPrilog.pdf&id_casopisa=1

10. Гостовић, Д. (2014). Организација збрињавања повређених у ванредним ситуацијама – прехоспитални ниво. *6. Конгрес УИНАРС 2014*, Ниш.
11. Данас (2017). Пожари код Кладова под контролом. Преузето 3.9.2020. године са <https://www.danas.rs/drustvo/pozari-kod-kladova-pod-kontrolom-2/>
12. Дуловић, Љ. (2014). Законодавни оквир за ангажовање Војске Србије у ванредним ситуацијама. *Војно дело*, јесен/2014, 208-224.
13. Ђорђевић, М. (2017). Поплаве у Србији. *Војно дело*, 5, 152-159.
14. Ејдус, Ф. (2020). Пандемијске лекције за политику и систем одбране Републике Србије. Преузето 4.9.2020. године са <https://bezbednost.org/publikacija/pandemijske-lekcije-za-politiku-i-sistem-odbrane-republike-srbije/>
15. Закон о одбрани (2007). "Сл. гласник РС", бр. 116/2007.
16. Закон о ванредним ситуацијама. *Службени гласник Републике Србије* бр. 111/2009, 92/2011, 93/2012.
17. Зорић, О. & Вучковић, Б. (2019). Пожари на југу Србије, становништво није угрожено, ангажовани хеликоптери. Преузето 3.9.2020. године са <https://www.slobodnaevropa.org/a/pozari-na-jugu-srbije/30242294.html>
18. Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“ (2018). Извештај о заразним болестима у Републици Србији за 2018. годину. Преузето 4.9.2020. године са <http://www.batut.org.rs/download/izvestaji/GodisnjiIzvestajOZaraznimBolestima2018.pdf>
19. Јефтић, З. (2009). Цивилно-војна сарадња – нова функција војске. *Војне дело* 2, 105-126.
20. Ковачевић, Н. (2009). Србији не прети опасност од земљотреса . Преузето 4.9.2020. године са <http://www.politika.rs/scc/clanak/82269/>
21. Мајдин, З. (2005). Острво Јаша Томић. Преузето 4.9.2020. године са <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=414809>

22. Милојковић, Б. (2015). Геотопографско обезбеђење употребе јединица полиције у акцијама заштите и спасавања од поплава у мају 2014. године, *Безбедност*, 3, 6-31.
23. Милојковић, Б., Млађан, Д. (2010). Адаптивно управљање заштитом и спасавањем од поплава и бујица – прилагођавање поплавном ризику, *Безбедност*, 1, 172-237.
24. Милосављевић, Б. (1997). *Наука о полицији*. Београд: Полицијска академија.
25. Министарство унутрашњих послова Републике Србије (н.д.). Процена ризика од катастрофа у Републици Србији. Преузето 5.9.2020. године са <http://prezentacije.mup.gov.rs/svs/HTML/licence/Procena%20rizika%20od%20katastrofa%20u%20RS.pdf>
26. Млађан, Д., Кекић, Д. (2007). Ванредна ситуација – прилог концептуалном одређењу безбедности. *НБП*. 12 (3), 61–83.
27. Млађан, Д., Цветковић, В., & Величковић, М. (2012). Систем управљања у ванредним ситуацијама у Сједињеним Америчким Државама. *Војно дело*, 64(1), 89-105.
28. МУП (н.д.). Сектор за ванредне ситуације. Преузето 4.9.2020. године са <http://prezentacije.mup.gov.rs/sektorazastituispasavanje/orgsema.html>
29. Национална стратегија заштите и спасавања у ванредним ситуацијама (2011). Преузето 2.9.2020. године са http://arhiva.mup.gov.rs/cms_lat/sadrzaj.nsf/Nacionalna_strategija_zastite_i_spasavanja_u_vanrednim_situacijama_lat.pdf
30. Нацрт Стратегије националне безбедности Републике Србије (2017). Преузето 4.9.2020. године са http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/javna%20rasprava/strategije/Nacrt%20Strategije%20nacionalne%20bezbednosti.pdf
31. Новости (2012). Пола Србије у пламену. Преузето 3.9.2020. године са <https://www.novosti.rs/vesti/srbija.73.html:393979-Pola-Srbije-u-plamenu>
32. NatRisk (2018). Приручник за обуку цивилног сектора у ситуацијама природних катастрофа. Преузето 3.9.2020. године са <http://www.natrisk.ni.ac.rs/files/activities/3-3/Prirucnik%20-%20UPKM,%20TCASU.pdf>

33. ОЕБС (2020). Анализа извештавања медија о епидемији корона вируса у Србији. Преузето 4.9.2020. године са <https://www.osce.org/files/f/documents/4/e/457648.pdf>
34. Пејчић, З.(2018). Катастрофални догађаји на територији Републике Србије. Преузето 3.9.2020. са: http://uos.rs/data/dani%20osiguranja%202018/KATASTROFALNE%20%C5%A0TE%20NA%20TERITORIJI%20REPUBLIKE%20SRBIJE_shrink_ver%20final.pdf
35. Петковић, С., Петковић, С. & Костадинов, С. (2015). Обезбеђивање континуитета пословања у случају опасности од природних катастрофа: Водич за мала и средња предузећа. Београд: Унија послодаваца Србије.
36. Прашчевић, А. (2020). Економски шок пандемије Ковид-19 – прекретница у глобалним економским кретањим. *Економске идеје и пракса*, 37, 7-22.
37. Развојна банка Савета Европе (2013). Урбана обнова после земљотреса у Краљеву; студија изводљивости. Преузето 4.9.2020. године са <http://www.pur.rs/projekat/22/urbana-obnova-posle-zeml%D1%98otresa-u-kral%D1%98evu-studija-izvodl%D1%98ivosti>
38. Ранисављевић, М. М., & Вудраговић, З. (2017). Обезбеђење резерве хране у ванредним ситуацијама. *Војно дело*, 69(1), 389-407.
39. Реаговање у ванредним ситуацијама изазваним катастрофалним поплавама, стручни коментар (2015). Преузето 3.9.2020. са: http://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/280514/reagovanje_u_vanrednim_situacijama_izazvanim_katastrofalnim_poplavama.pdf
40. Републички сеизмолошки завод (2010). Извештај о резултатима и активностима Републичког сеизмолошког завода после земљотреса код Краљева 03.11.2010 у 01:56. Београд: Републички сеизмолошки завод .
41. Светска Банка (2020). Економски и социјални утицај Ковид-19: Изгледи за Западни Балкан. Преузето 4.9.2020. године са <http://pubdocs.worldbank.org/en/486361588146392647/WB-RER17-The-Economic-and-Social-Impact-of-COVID-19-Outlook-Hard-Times-Require-Good-Economics-Bosnian.pdf>

42. Security SEE (2018). Израђује се мапа угрожености и ризика од поплава . Преузето 2.9.2020. године са <https://www.securitysee.com/2018/09/izradjuje-se-mapa-ugrozenosti-i-rizika-od-poplava/>
43. Стратегија одбране Републике Србије (2009). Преузето 4.9.2020. године са http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/strategije/Strategija%20odbrane%20Republike%20Srbije.pdf
44. Стратегија националне безбедности Републике Србије (2019). „Службени гласник РС“, број 94 од 27. децембра 2019.
45. Тодоров, Д. (2015). *Родна равноправност и смањење ризика од катастрофа*. Нови Сад: Покрајински заштитник грађана – омбудсман.
46. Томић, Д., Милићевић, М. & Шаљић, Е. (2018). Сеизмолошки хазарди и могућност одговора-студија случаја хуманитарна катастрофа у Непалу. *Војно дело*, 7, 65-80.
47. УН Србија, Светска Банка & ЕУ (2014). Поплаве у Србији. Преузето 3.9.2020. са: <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Izvestaj-o-proceni-potreba-za-oporavak-i-obnovu-posledica-poplava.pdf>
48. Уредба о мерама за време ванредног стања (2020). "Службени гласник РС", бр. 31/2020, 36/2020
49. USAID (2017). *Подсетник за органе јединице локалне самоуправе у ванредним ситуацијама*. Београд: Фондација Ана и Владе Дивац.
50. Шкоро, М. & Атељевић, В. (2015). Заштита критичне инфраструктуре и основни елементи усклађивања са Директивом Савета Европе 2008/114/ES, *Војно дело*, 3, 192-207.